	ФИЛОЗОФСКИ ФАКУЛТЕТ У НИШУ	Број:
		10/7-1-60
	ИЗВЕШТАЈ О УРАЂЕНОМ МАСТЕР РАДУ	Датум:
15.12.2015.		

Наставно-научном већу Филозофског факултета Универзитета у Нишу
подносимо следећи извештај:

ИЗВЕШТАЈ О УРАЂЕНОМ МАСТЕР РАДУ

I ПОДАЦИ О КОМИСИЈИ:

1. Састав комисије:

1. Редовни професор др Дубравка Поповић Срдановић
2. Доцент др Дејан Милутиновић
3. Доцент др Јелена Јовановић

2. Одлука Већа департмана за српску и компаративну књижевност број 10/7-1-30 од 3. јула 2015. године.

II ПОДАЦИ О КАНДИДАТУ:

1. Име, име једног родитеља, презиме
Милош Радован Цветковић
2. Година уписа на мастер академске студије
2014/2015.
3. Назив студијског програма
Мастер академске студије филологије (модул српска и компаративна књижевност)

III НАСЛОВ – МАСТЕР РАДА:

Проблеми егзистенцијализма у драми Жан Пол Сартра Прљаве руке

IV ПРЕГЛЕД -МАСТЕР РАДА:

Мастер рад Милоша Цветковића *Проблеми егзистенцијализма у драми Жан Пол Сартра Прљаве руке* има 64 странице текста. Рад има девет делова; осам су поглавља: *Увод, Живот и дела Жан Пол Сартра, Основне поставке Сартрове филозофије егзистенције, Шта је књижевност?, Позоришне ситуације, Политички контекст драме Прљаве руке, Проблеми егзистенцијализма у драми Прљаве руке, Закључак*. Девети део, *Литературу*, чине 17 библиографских јединица, од чега 5 представљају књиге Жан Пол Сартра.

У *Уводу* Цветковић се залаже да расправу о проблемима Сартрове драме треба утемељити на сагледавању ових проблема у целокупном Сартровом делу, а не само у књижевно теоријским текстовима, што произлази из Сартрове егзистенцијалистичке позиције. Повезаност драме *Прљаве руке* и Сартровог живота, али и његових књижевно историјских ставова и филозофије егзистенције, условљавају проучавање драме неопходним освртом на све ове области Сартровог деловања.

У *Животу и делима Жан Пол Сартра* Цветковић се осврће елементе Сартрове биографије који граде комплексни лик великог филозофа: љубав према читању од раног детињства, рану антиколонијалистичку оријентацију, пријатељство са П.Низаном, познанство са Симон де Бовоар које ће прерасти у снажну љубавно-интелектуалну везу. Такође, Цветковић се осврће и на Сартрово заробљеништво у немачком селу Триру, његово учешће у групи отпора немачкој окупацији под називом „Социјализам и слобода“, као и његов допринос часопису КПФ *Les Lettres Francaises*, од 1942. Цветковић се осврће и на многобројна књижевна остварења која настају у периоду до краја Другог светског рата посебно наглашавајући утицај који су, у погледу промоције егзистенцијализма, оствариле књиге *Биће и ништавило* и роман *Путеви слободе*. Осврћући се посебно на период Хладног рата, Цветковић најпре указује на Сартров политички ангажман у Демократском револуционарном збору (1948, када су и објављене *Прљаве руке*) чији је идеал уједињена социјалистичка Европа, изван сукоба САД и СССР, а потом комунистичку оријентацију, посебно у периоду 1952-1956 (период „Сартровог стаљинизма“), када Сартр свесно прећуткује природу неких политичких дешавања у СССР, као и напуштање КПФ уз осуду совјетске интервенције у Мађарској 1956. Цветковић посебно наглашава Сартрову антиколонијалну оријентацију у супротстављању рату у Алжиру од 1957. због чега је био на мети терористичких напада ОАС 1961. и 1962, супротстављање рату у Вијетнаму, ангажман у сукобу Јевреја и Арапа у Израелу.

У поглављу посвећеном основним поставкама Сартрове филозофије егзистенције, Цветковић као најзначајније утицаје наводи Декартову анализу свести, њен утицај на Хегелову феноменологију, Хусерлово схватање интенционалности свести. Поред феноменолошких, он истиче и егзистенцијалистички утицај С. Кјеркегора и Хајдегера. Цветковић се укратко осврће на основе Сартрове филозофије изнесене у *Бићу и ништављу* подвлачећи као главне проблеме однос свести и бића, однос свести и ствари, појам слободе и одговорности, однос егзистенције и есенције, разликовање детерминизма и слободне воље. Цветковић закључује да се Сартров егзистенцијализам може именовати као „онтологија слободе“.

Поглавље *Шта је књижевност* Цветковић посвећује истоименом Сартровом тексту у којем је свет књижевности анализиран као свет ствари у онтолошким радовима, јер се и у књижевном делу трага за слободом као основом могућности избора и потврде сопственог постојања. Из појма слободе Сартр изводи и појам ангажоване књижевности везујући га искључиво за прозу јер се у прози изражава одређени став који позива на прихватање или одбацивање; пред поезијом читалац не може потврдити слободу јер је у њој изражено лично и субјективно. У оквиру размера ангажованости прозе, Сартр даје предност драми над романом јер она пружа могућност ангажовања посебног чиниоца - позоришне публике. Сартр одређује песничку слику у погледу естетичких и етичких категорија на основу њеног односа према стварности: уколико овај однос укида, песничка слика може бити истовремено носилац и лепоте и зла. Према Сартру зло припада искључиво форми када дело приказује свет који служи као уточиште од света реалности. Док је по Сартру сваки естетски само потенцијални уметник, сваки уметник је и естет, и као такав он је садиста који активно мучи свет од којег је као естет патио. У специфичној интерпретацији Аристотелове катарзе, Сартр види уметника као неког ко се чисти од афеката заразивши публику тим истим афектима.

У *Позоришту ситуације* Цветковић подвлачи да Сартр као најбитнију одлику позоришта види слободу делатника у драми па стога позоришне ситуације вреднује изнад психолошког позоришта које је утемељено на психолошком грађењу карактера односно есенцији драмског лика. Пошто Сартр сматра да егзистенција претходи есенцији, он мисли да драмски карактер треба да се дефинише у

ФИЛОЗОФСКИ ФАКУЛТЕТ У НИШУ

ИЗВЕШТАЈ О УРАЂЕНОМ МАСТЕР РАДУ

Број:

10/7-1-60

Датум:

15.12.2015.

драми преко слободе властитог избора поступака и идеја. Како слобода једног лика угрожава слободу другог, свака радња је нужно ситуација, док су сукоби, основа ситуације, сукоби слободно изабраних вредносних система. Сартр идеални пример драмског сукоба налази у сукобу Антигоне и Креонта у Софокловој *Антигони*. Као основног покретача драмске радње Сартр види противуречности: спољашње доминирају у античким (манифестују се кроз сукобе вредносних система ликова) а унутрашње (манифестују се кроз сукобе унутар једне личности) у савременој драми. Као битан елемент драме Сартр види и питање актуелности: драмски сукоби треба да одразе актуелне друштвене сукобе. Међутим, како Цветковић истиче, Сартр наглашава да појединци који заступају неки вредносни систем не смеју њиме бити детерминисани јер ангажман драме постоји само ако се појединац види као слободан, што онда обједињује публику коју чине сви слојеви друштва. У том смислу Сартр позориште ситуације сагледава као специфичан митски ритуал. Кроз драмске сукобе оно треба да, додиривањем онога што је свим гледаоцима заједничко, твори митску атмосферу. Проблем дистанце позоришног комада и публике је такође битна одлика Сартровог позоришта ситуације; дистанца повезује естетику и морал, јер је слобода која се рађа из дистанцираног и непристрасног става услов и моралне и уметничке акције. То је немогуће постићи у роману и филму где постоји саучесништво публике и уметничког медија. Сартр такође сматра да је драмски стил од значаја за стварање дистанце ликова и позоришне публике и да мора бити језгровит.

У *Политичком контексту драме Прљаве руке* Цветковић драму најпре повезује са трагичном судбином Пола Низана кога је оштро напала КПФ после његовог иступања из партије да би потом указао на Сартров опрез у погледу извођења драме и дозволу да се игра само у земљама где ће за то дати сагласност КП, јер је често читана као напад на комунисте. Кандидат се, у вези с тим, осврће и на извођење драме у ЈДП 1966. године, и велико интересовање јавности за њу.

Говорећи о *Проблемима егзистенцијализма у драми Прљаве руке* Цветковић се концентрише на проблем слободе као основни проблем ангажоване егзистенцијалистичке драме, испитујући га кроз неколико аспеката. Како се драма *Прљаве руке* састоји од седам слика, Цветковић објашњава појам слике увидом у Сартрову феноменологију свести. Мада одабира одређене идеје у драмском поступку, гледалац не успева у потпуности да постане објекат свог посматрања, јер не може да сагледа све намере, циљеве другог. Када са другим дели исте тежње, гледалац другог не може свести на објекат, већ га поима као слику. Како се драма одвија у сликама Сартр претпоставља да ће гледалац моћи да се препозна у неком од ликова. При појави другог (онога што угрожава заједнички интерес две стране, односно један појмовни систем) долази до „упада“ једне слике у другу, односно до појаве „пакла других“ („Пакао, то су други“). Тада долази до мењања или урушавања једне слике. Цветковић пакао других илуструје анализом троугла Иго-Цесика-Одерер, у којем сваки пар има свога „другог“. Цветковић показује да је један од значајних аспеката драме пут развоја свести јунака од бића-за-себе до бића-за-друге чиме се реализује дијалектика свести. Он ову проблематику илуструје различитим разлозима приступања партији Игоа (који није никада гладовао) и Жоржа и Слика (који су гладовали), као сукоб идеала и личних интереса, колективне етике и индивидуалног морала. Проблем дијалектике свести Цветковић илуструје и анализом Игоове свести у затвору после убиства Одерера. Проблем ангажованог интелектуалца Цветковић испитује кроз анализу лика Игоа, члана Партије и Одереровог секретара (Иго га по налогу Партије али и слободним избором, убија) указујући на неке паралеле са Сартровим животом и опредељењима. Главну сличност кандидат налази у Игоовом схватању да је сфера духовног отпора, ангажовано писање, значајна колико и борбена акција, у шта овај лик на почетку сумња. Цветковић наглашава и да Сартрово убеђење да ангажовано писање има за задатак да укаже на могућности појединца у владајућем политичком систему налази посебан израз у пишевом залагању за феминистичка питања што анализира преко лика Цесике. Проблем сукоба апсолутних и релативних вредности као равноправних у драми Цветковић илуструје сукобом Игоа и Одерера око више питања, али указује и на усложњавање овог сукоба преко Сартровог увођења проблема одговорности. Цветковић анализира како се Иго мења од чистунца који не жели да „упрља руке“ до убице, како идеал чистих руку мења начелом одговорности које се одликује свешћу о прљавим рукама.

У *Закључку* Цветковић подвлачи значај сагледавања *Прљавих руку* као егзистенцијалистичке драме која се превасходно бави проблемом слободе појединца без обзира на вредносни систем у којем он функционише.

V ВРЕДНОВАЊЕ ПОЈЕДИНИХ ДЕЛОВА -МАСТЕР РАДА:

1. ЗАКЉУЧЦИ ОДНОСНО РЕЗУЛТАТИ ИСТРАЖИВАЊА

Кандидат је својим радом показао да расправу о проблемима егзистенцијализма у Сартровој драми *Прљаве руке* треба утемељити на сагледавању ових проблема у оквирима целокупног Сартровог дела, а не само Сартровим књижевно теоријским текстовима. Дијалектичко јединство Сартровог живота, његових филозофских и књижевних текстова произлази из Сартрове егзистенцијалистичке позиције чиме се негира могућност њиховог проучавања као међусобно независних. Дриму *Прљаве руке* Цветковић је стога сагледао у контексту значајних момената Сартрове биографије, његових друштвених и политичких опредељења, али и главних проблема његове филозофије егзистенције као и његових доминантних књижевно-историјских ставова. Пошто је указао на Сартрова левичарска политичка опредељења и антиколонијализам, и описао његов егзистенцијализам као „онтологију слободе“, Цветковић је показао да је Сартр и у књижевности трагао за слободом као основом могућности избора и потврде сопственог постојања, као и да је из појма слободе извео појам ангажоване књижевности везујући гау првом реду за драму јер се у њој ангажује позоришна публика. Пошто је указао да Сартр као најбитнију одлику позоришта види слободу делатника у драми па стога позориште ситуације вреднује изнад психолошког позоришта, Цветковић је показао да Сартр, сматрајући да егзистенција претходи есенцији, постулира драмски карактер кроз слободу властитог избора поступака и идеја, а сукобе, основу ситуације, као сукобе слободно изабраних вредносних система. Сартр, показао је Цветковић, сматра да драмски сукоби треба да одразе актуелне друштвене сукобе, али појединци који заступају неки вредносни систем не смеју њиме бити детерминисани јер ангажман драме постоји само ако се појединац види као слободан; то сједињује публику коју чине сви слојеви друштва. Цветковић је указао и на значај дистанце позоришног комада и публике јер је слобода која се рађа из дистанцираног и непристрасног става услов и моралне и уметничке акције. Мада је драму *Прљаве руке* повезао са политичким контекстом постратних година у Француској, кандидат је показао да ову драму треба схватити као егзистенцијалистичку драму која се превасходно бави проблемом слободе појединца без обзира на вредносни систем у којем он функционише. То је кандидат и доказао илуструјући како се овај проблем може сагледати како кроз феномен односа слике и објекта, проблем „пакла других“ при наглом укрштању утицаја слика, тако и кроз проблем пута саморазвоја свести од бића-за-себе до бића-по-себи, проблем ангажованог писања, али и проблем сукоба апсолутних и релативних вредности и појам одговорности.

2. ОЦЕНА НАЧИНА ПРИКАЗА И ТУМАЧЕЊА РЕЗУЛТАТА ИСТРАЖИВАЊА

Истраживања која је спровео кандидат у раду *Проблеми егзистенцијализма у драми Жан Пол Сартра Прљаве руке* утемељена су најпре на издвајању основних принципа Сартрове филозофије, а потом на дедуктивном извођењу партикуларних, егзистенцијалистичких проблема постављених у драми. Анализа ових проблема сачињена је са упориштем у Сартровим филозофским текстовима. Резултат овог истраживања је вишезначан. Кандидат је успешно показао да Сартр, као заступник слободног делања, своја истраживања слободе није свео само на домен етике или политичке праксе већ и на проучавање књижевности и књижевно стваралаштво које укључује и драму *Прљаве руке*. Кандидат је такође показао да ова драма, мада често тумачена као политичка, јесте егзистенцијалистичка јер се бави односом појединца и вредносног система који се не везује нужно за комунистичку или неку другу политичку опцију. Говорећи о проблемима егзистенцијализма у драми *Прљаве руке* кандидат је убедљиво показао значај Сартровог концепта слике под којим Сартр разуме другог са којим дели исте тежње. Такође је убедљиво показао значај сартровског „пакла других“, када долази до урушавања једне слике, што се дешава када други угрожава заједнички интерес две стране, односно један појмовни систем. Кандидат је такође указао и на реализацију дијалектике свести у драми кроз пут развита свести јунака од бића-за-себе до бића-за-друге анализирајући различите разлоге јунака за приступање Комунистичкој партији. Као посебно занимљиве треба истаћи кандидатов увид у проблем ангажованог интелектуалца у драми у којем он истиче неке паралеле између схватања јунака и Сартрових животних и политичких опредељења, као и кандидатово фино разумевање Сартровог усложњавања проблема сукоба апсолутних и релативних вредности кроз

ФИЛОЗОФСКИ ФАКУЛТЕТ У НИШУ

ИЗВЕШТАЈ О УРАЂЕНОМ МАСТЕР РАДУ

Број:

10/7-1-60

Датум:

15.12.2015.

увођење начела одговорности. Издајањем егзистенцијалистичких проблема драме *Прљаве руке* кандидат је посебно истакао питање њене актуелности подвлачећи да однос слике и објекта, разликовање чина и геста, сукоб апсолутног и релативног, проблем одговорности, сукоб слободне воље и детерминизма као и проблем ангажованости је су питања актуелна у сваком времену и простору.

3. КОНАЧНА ОЦЕНА -МАСТЕР РАДА

Комисија сматра да је Милош Цветковић успешно обавио задатак који је себи поставио у пријави мастер рада, односно да је рад урађен у складу са образложењем наведеним у пријави теме. Приложени рад садржи све битне елементе: рад је структурно прегледан и методолошки доследно изведен. Рад представља оригиналан допринос науци јер доприноси потпунијем и дубљем разумевању Сартровог књижевног стваралаштва а посебно драме *Прљаве руке*, нарочито у светлости чињенице да доводи у питање најчешће читање ове драме као политичке.

VI ПРЕДЛОГ:

На основу укупне оцене тезе, комисија предлаже да се мастер рад под насловом *Проблеми егзистенцијализма у драми Жан Пол Сартра* Прљаве руке прихвати и да се Милошу Цветковићу одобри јавна одбрана.

ПОТПИС ЧЛАНОВА КОМИСИЈЕ

Редовни професор др Дубравка Поповић Срдановић

Доцент др Дејан Милутиновић

Доцент др Јелена Јовановић